

Tervise kontseptsioonid

Anu Kasmel
Tartu Ülikool

Millest me räägime?

- Tervise kontseptsioone on vajalik teada, et näha neid mõjureid, mille muutmine aitab kaasa optimaalse tervise saavutamisele. "Kuidas me saame tervist mõjutada, kui me ei tea täpselt, mis see endast kujutab?"
- Ei ole võimalik hinnata tervisedenduse kvaliteeti teadmata tervisemõjureid.
- Ei ole võimalik hinnata kvaliteeti teadmata teoreetilisi aspekte muutuste saavutamisel tervises.
- On vajalik teada peamisi planeerimise mudeleid ja osata teadustöö alused.
- Arvestus: hindamisplani koostamine etteantud projektile.

Anu Kasmel 2007

Kuidas me tervist mõistame?

- Tervist defineeritud enam kui paarisajal viisil;
- tervist võib mõista nii personaalse väärtusena kui sotsiaalse väärtusena;
- poliitiline aspekt – tervis nõuab igalt indiviidilt ja riigilt suuri finantsressursse - nii kuidas me tervist mõistame, nõnda me ka sellesse investeerime (Rootman ja Raeburn, 1994).

Anu Kasmel 2007

Tervise definitsioon

- Viis, kuidas me tervist defineerime, peegeldab seda, milline on meie maailmavaade ja kuidas me teeme oma otsuseid.
- Tervis on kultuuriomane kontseptsioon – ta põhineb valdavalt väärtushinnangutel ja oleneb suuresti kultuurikeskkonnast
- On kultuure kus suhtutakse haige-olemisega tõrjuvalt ja süüdistavalt ning haigusi peetakse indiviidi enda süüks ning vastutuseks.

Anu Kasmel 2007

Erinevad lähenemised tervisele

- **Tava-arusaam** tervisest seletab tervist kui heaolu.
- **Biomeditsiiniline lähenemine** tervisele defineerib tervist negatiivsuse kaudu, st tervist mõistetakse kui haiguste puudumist.
- **Majanduspoliitiline lähenemine** tervisele rõhutab indiviidi vastutust tervise eest ning alahindab tervise sotsiaalseid, keskkondlikke jt. mõjusid.
- **Sotsiaalpoliitiline kontseptsioon** peab tervist kujundavaks sotsiaalset keskkonda ja seda kujundavat poliitilist konteksti.

Anu Kasmel 2007

Terminist

- Tuleneb sõnast: terviklik
- Ingl. k: whole
- Vana ingl. k.: haelth – terviklikkus, turvalisus

Anu Kasnel 2007

Erinevad tervise kontseptsioonid võib paigutada mitmete valdkonnakesksete jaotuste hulka:

- ☐ meditsiiniliste
- ☐ akadeemiliste
- ☐ sotsiaalsete
- ☐ psühholoogiliste
- ☐ ning koondatuna holistlike jm. tervisekontseptsioonide hulka.

Anu Kasnel 2007

Tervise statistiline definitsioon

- Tervise mõiste statistiline norm on määratletud organismi erinevate näitajate kaudu. Kui organismi biomeditsiinilised näitajad on normis, siis defineeritakse inimest terveks, näitajate kõrvalekallete korral aga haigeks.

Anu Kasnel 2007

Tervise funktsionaalne kontseptsioon

- ... organismi suutlikkust täita ühiskonnas oma rolli.
- Nende funktsionaalsete normide määratlemine nõuab aga kokkulepitud väärtushinnangute olemasolu.

Anu Kasnel 2007

Tervise meditsiiniline kontseptsioon

- on defineeritud negatiivsuse kaudu, st. tervist mõistetakse kui haiguste puudumist.
- See nn. biomeditsiiniline mõiste välistab indiviidi (patsiendi) elukvaliteedi ja heaolu dimensiooni.

Anu Kasnel 2007

Tervise meditsiiniline kontseptsioon

- on defineeritud negatiivsuse kaudu, st. tervist mõistetakse kui haiguste puudumist.
- See nn. biomeditsiiniline mõiste välistab indiviidi (patsiendi) elukvaliteedi ja heaolu dimensiooni.
- ignoreerib sotsiaalseid, kultuurilisi, käitumuslikke, keskkondlikke ning teisi tegureid.
- Puuduvad terviseindikaatorid.

Anu Kasnel 2007

Tervise akadeemilised kontseptsioonid

- Kõige lähedasemalt on tervisega seotud kaks suurt valdkonda: psühholoogia ja sotsioloogia. Nende teaduste piirialal nähakse tervist kui bio-psühho-sotsiaalset kontseptsiooni. Selle lähenemise puhul selgitatakse tervist kui indiviidi bioloogiliste, psühholoogiliste ja sotsiaalsete aspektide omavaheliste mõjude tulemust.

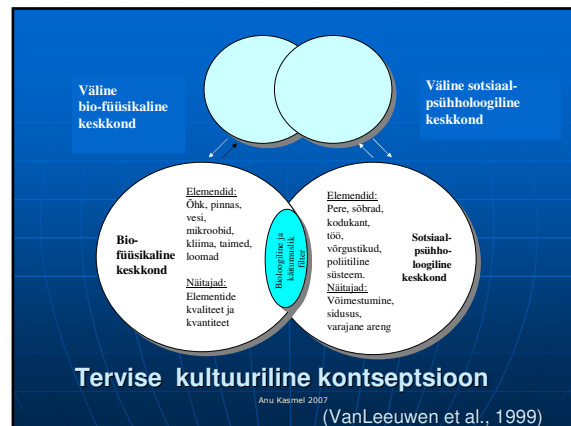
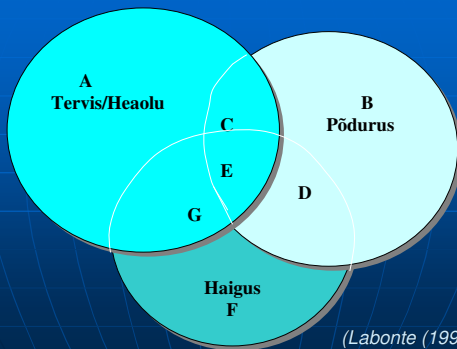
Anu Kasriel 2007

Ottawa Hartas

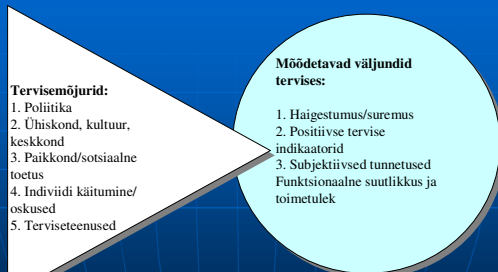
- ... toodud tervise kontseptsioon on maailmas enim tsiteeritud: "Tervis on täielik füüsilise, vaimse ja sotsiaalse heaolu seisund ning mitte vaid haiguse ja pöduruse puudus" (WHO, 1986).
- Harta andis tervisele sotsiaalse keskkonna dimensiooni.

Anu Kasriel 2007

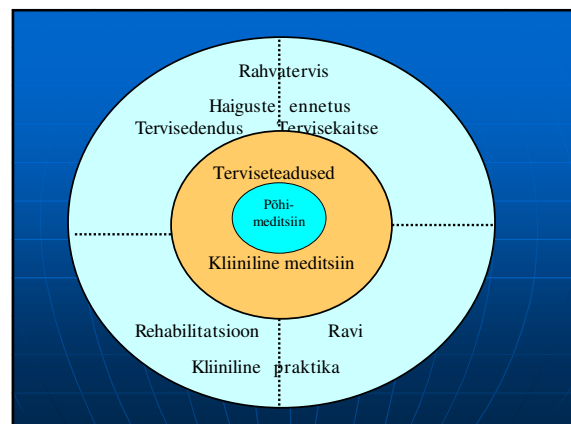
Tervise holistlikud kontseptsioonid

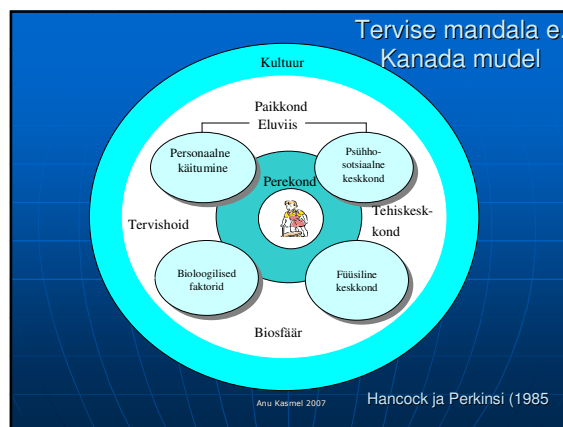
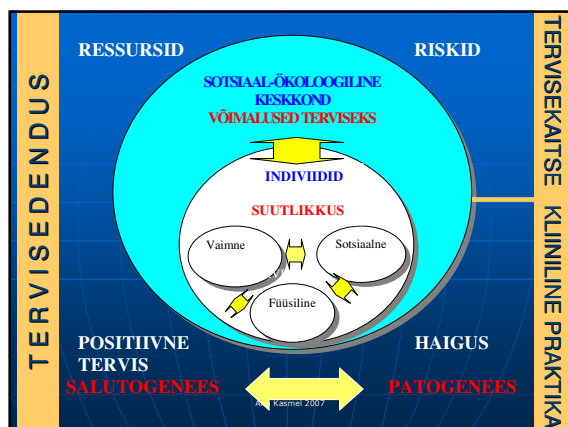

Tervise laiendatud valdkond

Anu Kasriel 2007

Tervis kui 'tulemus'

- paljud poliitikud armastavad opereerida tervise 'tulemustega'. Keskendumine tulemustele ei anna mingit selgitust tervise olemuse kohta.
- Tavaliselt peegeldavad tervise 'tulemused' hoopis muutusi haigestumuses ja suremuses.
- Peaksime mõõtma nn. positiivset tervist, sh. rahulolu tervisega või elukvaliteeti.
- Oluliselt adekvaatsemaks peetakse mõõta suutlikkust kontrollida tervisemõjudeid, mitte vaid tervise staatilist seisundit.

Anu Kasnel 2007